

BBABAC – bacheloroppgave med forskningsmetode våren 2021

**Relasjonens betydning for ungdommens mulighet til brukermedvirkning i barnevernet
– en litteraturgjennomgang**

**Universitetet
i Stavanger**

**Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Bachelor i barnevern**

Universitetet i Stavanger/ mai 2021

Kandidatnummer: 5090

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1. Bakgrunn for valg av tema	3
1.2. Presentasjon av problemstilling og begrepsavklaring	4
1.3. Formål med oppgaven	6
2. Teoretisk referanseramme	6
2.1. Tilknytningsteori.....	7
2.2. Self-Determination Theory (SDT).....	10
2.3. Fire-perspektivmodellen for kommunikasjon	13
3. Metode	14
3.1. Valg av metode	14
3.2. Datainnsamling.....	16
3.3. Analyse.....	17
3.4. Studiens troverdighet.....	18
4. Presentasjon av funn	19
4.1. Hva er fellestrekk og forskjeller med artiklene.....	23
5. Drøfting av funn	24
6. Avslutning	33
Videre forskning.....	35
Litteratur/referanser	36

Antall ord: 12 917.

1. Innledning

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Begrepet om barns medvirkning ble introdusert i sosialt arbeid gjennom idealer som stort sett refererer seg til et sett med de vestlige materielle realitetene, idealer og lovformuleringer (Ellingsen, Schjelderup & Omre, 2014, s.116-117). Innenfor disse rammene ser vi faglige tilnærminger for medvirkning som er knyttet til idealer om likeverd, gjensidighet, tillit og respekt. Å lytte til mindreårige, høre på hva de har å si, er sett på som en generell faglig tilnærming innen norsk barnevern. Medvirkning er også noe som det blir lagt stor vekt på gjennom hele barnevernsstudiet, slik at man tidlig i utdanningen får en forståelse av viktigheten rundt begrepet. Likevel har jeg erfart at utførelsen av brukermedvirkning varierer i praksis.

Til tross for at medvirkning er innarbeidet gjennom lover, forskrifter og konvensjoner synes begrepet å bli mer retorisk brukt enn at det blir omsatt i faktiske handlinger. Christiansen (2012) trekker frem at det på mange måter kan virke paradoksalt at barnet selv ikke står i sentrum for barnevernets arbeid, da særlig sett i lys av hvor mange ganger medvirkning nevnes i lovverket. Ellingsen, Schjelderup og Omre (2014) henviser til Percy-Smith og Thomas (2010) hvor de understreker at det er den ansattes rolle som er avgjørende for hvor aktivt deltakende barnet blir i sin sak. Det blir poengtert at det er de ansatte som har primærrollen for å støtte barnet og deres rettigheter, hvor de skal legge til rette for at det lages rom for medvirkning og omgivelsene skal legge grunnlag for at alle parter får uttrykke seg.

Retten til medvirkning og det å bli hørt er lovfestet i flere lovverk noe som tilsier at viktigheten av prinsippet er høyt vektlagt og at det bør tilstrebes å oppfylle disse plikter etter beste evne. Likevel poengterer Ellingsen, Schjelderup og Omre (2014) at det foreligger ulikheter i anvendelsen av medvirkning, og at man derfor må søke etter muligheter for deltakelse og innflytelse. Gjennom min praksisperiode har jeg fått erfaring at medvirkningspraksisen varierer, noe som også media ofte poengterer. Derfor stiller jeg meg undrende til hvorfor det er så stor variasjon, da særlig siden barneverns utdanningen fremlegger prinsippet som noe det absolutt skal strebes etter å alltid gjennomføre. Faktorer som hvem fagpersonen er, hvordan relasjonen er mellom miljøterapeut og ungdom, samt hvilke muligheter den unge gis til å uttrykke seg er noe jeg fikk erfare at stadig kunne variere. I forskningen til Caspersen og Paulsen (2019) avdekker de studier hvor unge opplever

begrenset mulighet for medvirkning og lite deltakelse. Slike studier og funn er grunnen for mitt valg av tema. Jeg ønsker å finne ut hva forskning sier om hvilke faktorer som spiller inn på medvirkning for ungdom. Samtidig ønsker jeg å se hvilken forskning som eksisterer på hva ungdom selv erfarer med brukermedvirkning i barnevernet.

1.2. Presentasjon av problemstilling og begrepsavklaring

Barn og unges tillit er ikke noe man som ansatt i barnevernet tilegner seg gjennom første møte, det tar tid. Det krever ofte at vi prøver oss frem på ulike måter og forsøker å danne en relasjon til dem. Det er ikke enkelt å vite hva barnet ønsker av hjelp eller støtte noe som gjør at man må være utforskende i starten (Eide & Eide, 2017, s. 290-291). Barn og unge kan gjerne være preget av skepsis og utrygghet noe som kan gjøre at de ikke ønsker å være så fortellende og åpne for en fremmed fagperson. Det vil derfor være viktig å danne en god relasjon som danner grunnlag for en trygghet og gjensidighet. Relasjoner som preges av varme, tillit, aksept og respekt synes å ha en overordnet betydning for opplevelsen av å få god hjelp (Aubert & Bakke, 2018, s.16). Miljøterapeutens kjennskap til relasjonskompetanse og hvordan danne relasjoner til barn og unge vil være av viktig karakter. Dette er særlig viktig da en ofte opplever at unge under barnevernets omsorg har erfaringer med sviktende relasjoner eller har opplevd brudd i relasjoner tidlig i livet. Hvordan man legger grunnlag for en god relasjon og hvilke faktorer som spiller inn kan bidra til å gjøre det enklere eller vanskeligere å medvirke i egen sak og hverdagslige situasjoner. Det er en krevende og viktig oppgave å danne relasjoner til sårbare unge og forskning viser at det er varierer i hvordan dette utføres i praksis.

Problemstillingen i denne oppgaven er derfor:

«Hvorfor kan relasjonen mellom ansatte i barnevernet og ungdommen få betydning for å oppnå brukermedvirkning?»

Da brukermedvirkning er et område som gjennomgående preger barnevernsfaglig arbeid og handler om barn og unge i alle aldre har jeg i denne oppgaven gjort noen begrensinger da man ikke kan belyse alle sider av fagområdet. Jeg har avgrenset denne oppgaven til å omhandle ungdom og ikke de yngste barna. Dette grunnet baktanken og undringen over at ungdom gjerne kan ha opplevd flere sviktende relasjoner og dermed bære preg av at det å danne nye relasjoner kan være vanskelig. Samtidig begrenser jeg oppgaven til å se på hvilke faktorer

ungdommen selv begrunner som viktige i en god relasjon, og hvordan disse kan innvirke på brukermedvirkning.

Brukermedvirkning:

Brukermedvirkning handler om at barnet eller ungdommen selv er med på å utforme sitt tilbud sammen med miljøterapeuten. Det handler om å få mulighet til å kunne påvirke de profesjonelles yrkesutøvelse og ha mulighet til å uttrykke sine synspunkter (Halvorsen, Stjernø & Øverbye, 2016, s. 116-117). Hvor mye vekt meningene skal tillegges vurderes ut fra den unges alder og modenhet etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester §1-6. Brukermedvirkning kan foregå på ulike nivåer som individnivå eller kollektivt nivå, hvor det kollektive nivået deles inn i organisasjonsnivå eller politisk nivå. I denne oppgaven omhandler brukermedvirkning det individuelle nivået da hovedfokuset her ligger på relasjonen mellom tjenestemottaker og tjenesteutøver, hvor mottaker aktivt deltar og har innflytelse på beslutninger som angår en selv (Hanssen, 2015, s.154-155).

Salutogenese:

Salutogenese er et begrep dannet av Aaron Antonovsky som betyr «det som skaper sunnhet». Antonovsky forsøkte med dette begrepet å sette søkelys på hva som fremmer sunnhet fremfor å se på det som skaper sykdom. Han fant at mennesker som opplever hverdagen som håndterlig, forståelig og meningsfull ofte kunne håndtere mer stress og utfordringer (Enoksen, 2020, s. 228-229). I salutogenese finner vi «opplevelse av sammenheng». For å få en opplevelse av sammenheng i ulike situasjoner vises det til tre faktorer som vil være avgjørende for i hvilken grad dette oppleves. De tre punktene er at man må forstå hva problemet eller utfordringen er, man må tro at det finnes en løsning på problemet, og den siste handler om at en selv må tro at man kan bidra til denne løsningen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 55-57). Dette kalte Antonovsky for generelle motstandsressurser, noe som betyr at man må begripe før en kan håndtere situasjonen. Dette omhandler at gjentatte gode erfaringer gir en viss tro på egne muligheter til å klare ulike utfordringer. Dersom man har lite gode erfaringer utvikles ikke de generelle motstandsressursene og man kan fort få følelsen av at oppgaver blir overveldende, og at man ikke mestrer oppgaven (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 55-57).

Relasjon:

Relasjon er et resultat av samhandling mellom ungdommen og miljøterapeuten, men ikke noe som oppstår av seg selv (Røkenes & Hanssen, 2017, s.27). For å oppnå en god relasjon må samhandlingsprosessen legge grunnlag for tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tilknytning. Dersom samhandlingsprosessen har en positiv innvirkning, vil det legge føring for utviklingen av en bærende relasjon. En trygg relasjon gjør det lettere å forstå hverandre, og dersom handlingene en utfører er på grunnlag av forståelse av den andre vil det ha en positiv innvirkning på relasjonen. Følelsen av å bli forstått øker trygghet og tillit som igjen skaper tilknytning og en god relasjon. Dette gjør at vi kan si at relasjonsbygging er en sirkulær prosess hvor positive handlinger vil føre til positiv utvikling av relasjonen, og ødeleggende handlinger vil kunne være svekkende (Røkenes & Hanssen, 2017, s.27).

1.3. Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er å få frem hvilken kunnskap som eksisterer på fagfeltet og se hvordan dette kan besvare den gitte problemstillingen. Dette gjøres av den hensikt for å få frem kunnskapen på feltet, sammenligne teorier og funn, og deretter fastslå hva man vet (Jacobsen, 2010, s.54). Med dette i bakhodet ønsker jeg å finne ut hva ungdommen selv sier og deres erfaringer med brukermedvirkning i barnevernet, hva anser de som viktige faktorer i slikt arbeid? Ambisjonen med denne oppgaven er å stille spørsmål og komme med noen forslag til videre studier for å se om det trengs mer forskning rundt brukermedvirkning og relasjonens betydning på dette fagområdet.

2. Teoretisk referanseramme

I dette kapittelet presenteres noen sentrale teorier som skal bidra til å belyse min problemstilling. En teori er et redskap som brukes for å utvide vår innsikt og til å angi hvilket perspektiv en skal arbeide innenfor (Dallan, 2000, s. 245). Jeg har fokusert på to teorier og en modell. Modellen blir inkludert da denne kan komplementere de gitte teoriene.

Tilknytningsteorien er en viktig teori som utdyper hvordan barn og unge danner trygge og sterke relasjoner. Videre tar jeg for meg Ryan og Deci's selvbestemmelsesteori for å presentere de psykologiske behov mennesket trenger å få dekket for å kunne oppnå indre motivasjon for endring og handling. Til slutt vil jeg også presentere fire-perspektiv modellen for kommunikasjon da denne kan bidra til å forklare intersubjektivitet i samhandling.

2.1. Tilknytningsteori

Å ha tilknytning til andre mennesker anses som et universelt psykologisk behov. Med tilknytning menes da de emosjonelle båndene barn og unge knytter til den primære omsorgspersonen for dem. De erfaringene man danner i relasjonen med de primære omsorgspersonene vil legge forventninger til hvordan relasjoner mellom mennesker er generelt sett, da de danner det som kalles for indre arbeidsmodeller (Kvelling, 2012, s. 1). John Bowlbys tilknytningsteori er et nyttig verktøy da den kan bidra til økt forståelse for unges ulike tilknytningsmønstre, samt man kan øke ens egen forståelse for den andres behov i ulike situasjoner (Eide & Eide, 2017, s.369)

Teorien slik den er utviklet tar utgangspunkt i at det å ha trygge og sterke bånd er et grunnleggende behov hos et hvert menneske. Han poengterte også at dette ikke bare var gjeldene i de første leveårene, men hele barne- og ungdomstiden og frem til tidlig voksen alder. Halvorsen (2018) henviser til tilknytningsteorien og forklarer at barnet har en medfødt tilbøyelighet for å søke til mennesker som gir dem trygghet. Dersom man opplever brudd i disse båndene, kan det by på psykiske utfordringer og vanskeligheter. Tilknytningsteorien forsøker å forklare menneskets tilknytningsatferd basert på deres tidligere erfaringer, samt de varige båndene man knytter til nære personer i barndom og ungdomstiden (Eide & Eide, 2017, s.369).

Bowlby forsøkte å forklare at når et barn eller en ungdom har tilknytning til en person, vil en være sterkt disponert for å søke trygghet og nærhet til denne personen. Dette gjaldt da særlig dersom den unge trengte støtte, hjelp eller beskyttelse. Tilknytningsatferd er et begrep som betegner atferden en person har for å oppnå nærhet og trygghet til et annet menneske. Dette mennesket er en person den unge oppfatter til å være i bedre stand til å mestre det vanskelige (Eide & Eide, 2017, s.369). Tilknytningsatferd ses mest tydelig i barndommen, men kan likevel observeres i alle livets faser, særlig dersom personen er i krise. Vi kan dermed si at tilknytning er en biologisk funksjon som skal bidra til beskyttelse. Bowlby understreker å opprettholde kontakt med en person man vet stiller opp og er trygg på som en god forsikring uansett hvilken alder man er i (Eide & Eide, 2017, s.370).

I tilknytningsteorien belyser Bowlby ved flere anledninger at vår kunnskap om tilknytningsforhold er begrenset, og at det finnes flere individuelle tilknytningsmønstre. Med

dette mener han at vi bør være forsiktige med å generalisere (Eide & Eide, 2017, s.370). Bowlby bygger videre på Mary Ainsworth og hennes arbeid om tilknytningsmønstre, og deler med dette inn i to hovedtyper tilknytningsmønstre, «trygg tilknytning» og «utrygg tilknytning». Trygg tilknytning omhandler at den unge føler seg trygg på at foreldrefiguren er tilgjengelig og behjelpelig dersom det skulle forekomme en situasjon barnet anser som vanskelig. Ungdommen har en trygg oppfatning om at foreldrefiguren forstår og oppfatter hva det føler, og vil på denne måten se hva vedkommendes behov er og respondere på dette (Eide & Eide, 2017, s.370). Denne tryggheten blir forsterket når foreldrefiguren lever opp til ungdommens forventninger i en vanskelig situasjon, og at behovet for trygghet, omsorg og støtte møtes.

Videre deles det inn i tre hovedtyper av utrygge tilknytningsmønstre. Den første hovedtypen preges av at den unge er grunnleggende usikker på tilgjengeligheten, oppmerksomheten og behjelpeligheten til foreldrefiguren. Denne hovedtypen kalles for utrygg og ambivalent tilknytning (Eide & Eide, 2017, s.371). Et slikt tilknytningsmønster utvikles når foreldrefiguren veksler mellom å være tilgjengelig og behjelpelig og det å ikke være det.

Den andre tilknytningsformen betegnes som utrygg og unnvikende tilknytning. Denne preges av mangel på tillit til at foreldrefiguren vil være tilgjengelig til å gi støtte og hjelp når ungdommen har behov for det. En slik tilknytning vil sette preg da en kan unngå å søke kontakt, eller knytte seg til andre i senere tid (Eide & Eide, 2017, s.371). Dette mønsteret kan være et resultat av at ens behov ikke har blitt imøtekommet av personer en er tilknyttet til, eller at barnet eller ungdommens behov konstant er blitt avvist.

Den tredje og siste hovedtypen av utrygg tilknytning betegnes som utrygg og desorganisert tilknytning. Denne preges av stadige brudd i kommunikasjonen hvor den unge kan virke redd, og kommunikasjonen kan derfor virke uorganisert, oppstykket og forvirret (Eide & Eide, 2017, s.371-372).

Forhold til nære personer tidlig i livet har stor betydning for barnets utvikling og ens utarbeidelse av indre arbeidsmodeller. Når et tilknytningsmønster er skapt, har det en tendens til å vedvare videre i livet. Det er også stor sannsynlighet at man vil gjenskape den tilknytningen man fikk til sine foreldre videre til andre ved senere anledninger. Dette gjør at

trygge barn har tendenser til å utvikle gode, positive forhold til andre. Utrygge barn kan derimot utvikle modeller av andre og seg selv som kan føre til uhensiktsmessige og i noen tilfeller destruktive forhold i voksen alder (Eide & Eide, 2017, s.372).

Tilknytningsmønstre er likevel ikke konstant, de kan brytes og forandres. Dersom foreldrene endrer sin væremåte, kan barnet eller ungdommens mønster også endre seg da de tar etter foreldrefiguren. Endringer kan også komme i møte med andre mennesker. Etter hvert som den unge blir eldre vil tilknytningsmønsteret ta del i personligheten, noe som vil bringes med videre inn i nye relasjoner (Eide & Eide, 2017, s.372-373). Det er derfor viktig å få tidlig hjelp dersom man har behov for det. Samtidig ser en betydning av at nye tilknytningspersoner er mer empatiske og viser evnen til å se personen på en annen måte enn de er vant med, kan bidra til at de uheldige og begrensede tilknytningsmønstrene kan brytes.

Bowlby delte inn i ulike terapeutiske oppgaver som helsepersonell skulle kunne jobbe etter for å bidra til positiv endring. I disse oppgavene trekker han frem evnen til å være en trygg base for barnet slik at relasjonen kan bære preg av tillit, trygghet og stabilitet som en viktig egenskap (Eide & Eide, 2017, s. 374). Samtidig vektlegger han det å være en motpol til det ungdommen opplever som vanskelig og krevende som en viktig oppgave, slik at en bidrar til at ungdommen opplever mestring. John Bowlbys tilknytningsteori er med på å tydeliggjøre betydningen av stabilitet, trygghet og anerkjennelse i relasjoner. Han trekker frem de nevnte faktorene og kvaliteter ved helsepersonellet som viktige personlige egenskaper for å kunne bidra til at den unge bryter med utrygge tilknytningsmønstre og kan jobbe med å skape sunne, trygge relasjoner videre i livet.

Tilknytningsteorien har hatt ulike kritiske blikk rettet mot seg, hvor Jerome Kagan var en av disse kritikerne. Han kritiserte Bowlby da han mente at unges reaksjoner i fremmede situasjoner ikke er preget av foreldrenes tidligere omsorgsattferd, men som et resultat av et medfødt temperamentstrekk. Kagan mener derimot at barnet er født med et temperamentstrekk som preger hvordan barnet agerer i ulike sosiale sammenhenger, fremfor erfaringer av tidligere omsorgsattferd fra foreldrene. Han mener at foreldrene feilaktig kan få skylden for at et barn er krevende (Halvorsen, 2018, s. 65-66). Samtidig er teorien også kritisert for å romme en oppfatning av at kvinner har bedre og mer naturlige forutsetninger for barneomsorg enn menn. Bowlbys tidligere arbeid har omhandlet mor og barn i størst grad,

men etter kritikk har også Bowlby tydeliggjort at arbeidet om å gi omsorg ikke kun er en oppgave for mor, men kan gis av far eller andre tilknytningspersoner.

2.2. Self-Determination Theory (SDT)

Self-Determination Theory (SDT) blir på norsk oversatt til selvbestemmelsesteori. Dette er en teori som ble presentert av Richard M. Ryan og Edward L. Deci på midten av 1980-tallet. Teorien tar utgangspunkt i menneskelig motivasjon og hva som er med på å fremme eller sette hinder for denne (Ryan & Deci, 2017, kap 1). Teorien bygger på antagelser om at alle mennesker har grunnleggende behov for selvbestemmelse, tilknytning, kompetanse og mestringsfølelse. Videre vektlegger også teorien at ens indre motivasjon styrkes når disse tre behovene blir tilfredsstilt og anerkjent, og svekkes dersom dette uteblir (Eide & Eide, 2019, s. 56). Slik Eide & Eide (2019) beskriver denne teorien er den et godt utgangspunkt for å forstå hvordan motivasjon kan føre til positiv endring for mennesker i krevende situasjoner. Dette gjør at denne teorien er et godt hjelpemiddel for helsepersonell da en kan bruke denne til å motivere og støtte mennesker i krevende endringssituasjoner.

Self-Determination Theory er svært omfattende noe som gjør at jeg har valgt å presentere SDT på et mer generelt grunnlag og på en måte som er relevant for min problemstilling. Dette gjør at jeg presenterer utdrag fra teorien og ikke teorien i sin helhet. SDT handler i hovedsak om tre psykologiske behov, det er behovene for autonomi, kompetanse og tilhørighet for å ha motivasjon for endring. Et menneske trenger å dekke fysiologiske behov på samme måte som en trenger å dekke de psykologiske behovene for å kunne utvikle seg til å bli et selvstendig trygt menneske (Ryan & Deci, 2017, kap 1). Motivasjon er det som driver mennesket til handling, samtidig påvirker motivasjonen av hvordan de tre behovene dekkes.

Autonomi

Behovet for autonomi, også kalt selvbestemmelse, handler ikke bare om det å få bestemme selv i konkrete spørsmål, men i bred forstand handler det om å bli respektert. Samtidig handler det særlig om å få uttrykke hva som er viktig for en selv, og at behovet for dette blir tatt hensyn til (Eide & Eide, 2019, s.57). Dette samsvarer også med forklaringen til Ryan og Deci om at en autonom person har mulighet til å regulere handlingene sine basert på en følelse av at de selv har bestemt det. Man lar seg ikke presse av ytre belønninger eller faktorer og heller ikke av andre mennesker. De poengterer også at dersom en person ikke opplever

autonomi vil en kunne oppleve en indre konflikt. Uten en viss grad av autonomi vil en ikke kunne dekke de andre behovene slik som kompetanse og tilhørighet (Ryan & Deci, 2017, kap 3).

Kompetanse

I SDT handler kompetanse om at en kan føle på en viss kontroll over situasjonen man er i. Kompetanse omhandler mestring, det at en føler man kan lykkes med oppgaven, slik at situasjonen ikke føles helt uopnåelig og vanskelig. Det å føle mestring gir økt motivasjon for endring. Eide og Eide (2019) presiserer at mestringsfølelsen kan øke dersom man opplever å bli lyttet til og får uttrykke egne ønsker og får hjelp i arbeidet med å realisere dette. Realistiske og meningsfulle mål kan styrke personen og gjennom lytting, samtale og samvalg kan en bidra til at følelsen av kompetanse og mestring styrkes. Dersom en person opplever kritikk som er personorientert, negativ tilbakemelding og sammenligning med andre mennesker kan en derimot oppleve at kompetansen lett kan svekkes (Ryan & Deci, 2017s. 136-138). Å mangle kontroll over egen situasjon kan i seg selv være demotiverende, hvor det å gi opp og bli motløs fort kan utspille seg. Mennesket må føle et eierskap over handlingene de lykkes med, for å kjenne på ekte opplevd kompetanse (Ryan & Deci, 2017, s.137)

Tilhørighet

Tilhørighet handler om at en føler en sosial tilhørighet til miljøet eller menneskene man omgås med og man føler seg betydningsfull. Ryan og Deci (2017) henviser til Baumeister & Leary (1995) hvor de også forklarer at meningen bak handlinger og atferd for flere mennesker kan kobles, enten direkte eller indirekte, til følelsen av tilhørighet og at atferd kan være en reaksjon på følelsen av opplevd tilhørighet. På denne måten kan atferd være et svar på det personen tror er forventet av dem i ulike situasjoner, selv om vedkommende gjerne ikke alltid ønsker å opptre slik selv (Ryan & Deci, 2017, s.138). Dermed opptre ungdommen på en måte man tror vil gi tilhørighet til andre, uten at det psykologiske behovet for tilhørighet faktisk blir dekket. Grunnlaget for ekte tilhørighet ligger dermed i at en må ha troen på at andre faktisk bryr seg genuint om deg, og på denne måten utvikle identiteten og selvfølelsen vår.

Cognitive Evaluation Theory og Relationship Motivation Theory

Selvbestemmelsesteorien er delt inn i seks mindre teorier, kalt miniteorier, som tar opp ulike problemstillinger. Uten å ta for meg alle disse skal jeg ta for meg to jeg anser som relevant for

min problemstilling. Det er de to miniteoriene, som på engelsk heter, Cognitive Evaluation Theory (CET) og Relationship Motivation Theory (RMT).

CET handler om hvordan de sosiale miljøene rundt en person kan lede til indre motivasjon og trivsel (Ryan & Deci, 2017, s 171). Miniteorien tar for seg at dersom noe har negativ påvirkning på menneskets følelse av autonomi og kompetanse, vil dette påvirke dens indre motivasjon. Derfor kan man se at teorien presenterer et grunnlag for at mennesket trenger å føle autonomi og kompetanse for å øke mestring og læring, samt øke ens indre motivasjon for endring. Positive tilbakemeldinger er med på å styrke menneskets kompetansefølelse slik at en indre motivasjon kan bli styrket, likevel vises det også at belønninger og eksternt press har motsatt effekt (Ryan & Deci, 2017, s. 177).

RMT – Relationship Motivation Theory handler om kvaliteten i nære relasjoner og eventuelt konsekvensen av disse. RMT tar for seg at tilhørighet er en iboende trang for at mennesket vil engasjere seg i nære relasjoner til andre mennesker (Ryan & Deci, 2017, s. 372-374). Videre går også teorien inn på hva som er viktig for å danne nære relasjoner, samt hvordan vi kan gjøre dette. Når en får dekket de tre behovene for autonomi, kompetanse og tilhørighet styrkes sikker tilknytning, autenticitet og emosjonell tilkobling til andre. Mennesket har et grunnleggende psykologisk behov for tilhørighet til andre mennesker som er essensielt for egen vekst, utvikling og velvære. Videre presiseres det også at dersom mennesket føler seg objektivisert i samhandling med andre vil en kunne utvikle dårlige relasjoner med lav kvalitet. Resultatet av dette kan da bli at motivasjonen minsker for å inngå relasjoner med andre mennesker i fremtiden (Ryan & Deci, 2017, s. 372-374).

En kan gjennom SDT få presentert et grunnlag om hvor viktig ungdomstiden er når det kommer til utvikling. At miljøet rundt ungdommen er behovsstøttende viser seg å være viktig slik at en skal kunne utvikle egne ressurser og på denne måten kunne bli mer autonome (Ryan & Deci, 2017, kap 13). Det presenteres at dersom foreldrene figurene støtter ungdommens utviklingsprosesser kan de i størst mulig grad forsøke å dekke de grunnleggende behovene til barna. Denne teorien omhandler ikke ungdommer i barnevernet, men en kan likevel trekke linjer i den retningen. Dersom en skal trekke paralleller til barnevernet må en arbeide etter å dekke behovene for å gi ungdommen best mulig utgangspunkt for utviklingen av autonomi, kompetanse og tilhørighet (Ryan & Deci, 2017, kap 13).

Også denne teorien har fått kritikk gjennom tidene, da særlig mot behovet om autonomi. Både Albert Bandura og Burrhus Frederic Skinner er to som har kritisert teorien hvor Skinner mener at atferd er styrt av ytre faktorer og at resultatet av disse faktorene vil påvirkes av hva personen blir utsatt for. Med dette mener han at autonomi forekommer når en ikke tenker på hva som fører til den gitte atferden. Bandura så også på autonomi som noe som var uavhengig av påvirkning da han mente at miljøet påvirker alt slik at man ikke kan foreta noe autonomt (Ryan & Deci, 2017, s. 103-104).

2.3. Fire-perspektivmodellen for kommunikasjon

Når en kommuniserer utfører man en bevisst handling som består av at en sender et budskap til en eller flere mottakere som så bekrefter at budskapet er mottatt (Gundersen & Moynahan, 1994, s. 9). Gundersen og Moynahan (1994) presiserer også at en av de viktigste egenskapene man har er å tilpasse oss den andre.

I modellen deler vi inn i fire ulike perspektiver slik som navnet på modellen fremstiller. Det første perspektivet er «egenperspektivet». Vi ser verden fra vårt eget perspektiv, på bakgrunn av egne erfaringer, holdninger og kunnskap. Vi har med oss en for-forståelse som har betydning for hvordan vi tolker andre og ulike situasjoner (Røkenes & Hanssen, 2012, s.40). Videre har vi «andreperspektivet» som er den andres opplevelse av verden. Man vil alltid møte andre med ulike meninger, personlighet, alder og bakgrunn enn en selv. Derfor er dette perspektivet med på å fremstille at det er viktig å forstå hvor den andre kommer fra (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 41).

I modellen er det tredje perspektivet «det intersubjektive opplevelsesfellesskapet». Når vi kommuniserer med andre så gjør vi noe felles, vi meddeler oss til andre. Dette kan være holdninger eller kunnskap, altså en del av vårt «egenperspektiv» slik at vi forsøker å gjøre vår egenverden tilgjengelig med den andre. For å kunne oppnå følelsen av å bli sett og hørt er man avhengig av å inngå i et slik opplevelsesfellesskap (Røkenes & Hanssen, 2012, s.42). Oppsummert kan en si at intersubjektivitet handler om hvordan partene i fellesskap og gjennom ens individualitet gjensidig påvirker hverandre og på denne måten kommer frem til en felles forståelse av virkeligheten (Jensen & Ulleberg, 2011, s.65). Det siste perspektivet er «samhandlingsperspektivet». Her handler det om å forstå samhandlingsprosessen og

relasjonen mellom partene. Et eksempel er å stille spørsmål om man har misforstått hva den andre sier, og på denne måten unngå forvirring i kommunikasjonen (Røkenes & Hanssen, 2012, s.42). Konteksten er også en del av modellen, den omhandler den sammenhengen kommunikasjonen skjer i, altså hva som legger forutsetningene for at samtalen finner sted.

3. Metode

3.1. Valg av metode

Dallan (2000) refererer til Vilhelm Auberts definisjon på at metode er en fremgangsmåte, et middel som løser problemer hvor man kommer frem til ny kunnskap. Valg av metode bestemmes i stor grad av hvordan man formulerer problemstillingen. Det finnes ulike metoder å benytte seg av, men metoden bestemmes ofte av om problemstillingen undersøker å besvare et spørsmål i bredden eller dybden (Jacobsen, 2010, s.53). Oppgavens problemstilling «*Hvorfor kan relasjonen mellom ansatte i barnevernet og ungdommen få betydning for å oppnå brukermedvirkning?*» kan dermed også besvares med ulike metoder. En kvalitativ studie omhandler å gå i dybden av et tema, mens kvantitative handler om å gå i bredden. Kvalitative og kvantitative empiriske undersøkelser kan begge være aktuelt for problemstillingen, men før man velger metode bør man få seg en oversikt over hvilke studier som allerede eksisterer på fagområdet en har valgt seg ut. Dette er også grunnen for at jeg har valgt litteraturstudie som metode for min oppgave.

Sterke og svake sider med en litteraturstudie

I løpet barnevernsstudiet tilegner man seg en oversikt over fagfeltet barnevernsarbeidet inngår i. Med dette i bakhodet er det likevel kunnskapsområder jeg gjerne har lyst å utforske mer, eller føler en mangler kunnskap om, noe som ofte legger føring for hvilken bacheloroppgave man ønsker å skrive. Det vil da være nok så naturlig å først finne ut hva litteraturen sier om fagområdet en ønsker å utforske mer på, og på denne måten skaffe seg en god faglig oversikt.

Litteraturstudie har som formål å vise til hva arbeid som er gjort på fagområdet (Dallan, 2000, s.245). Man systematiserer kunnskap fra andre kilder og går kritisk gjennom dette før man til slutt tar og sammenfatter det hele (Thidemann, 2019, s. 77). Ved å sammenligne andres arbeid og stille spørsmål til dem kan en legge et viktig grunnlag og føring for eventuell ny forskning (Rienecker & Jørgensen, 2006, s.224).

I denne oppgaven er det tatt utgangspunkt i studier som bruker kvalitativ metode. Dette er fordi problemstillingen søker etter subjektive meninger om ungdommers opplevelse av relasjon og brukervedvirkning. Kvalitative undersøkelser og studier vil ofte rette seg mot å gå i dybden av noe, som er særlig ønskelig i dette tilfellet. Det å gå i dybden betyr at en søker etter å få frem mange nyanser og detaljer om temaet slik at en kan få tak i den enkeltes forståelse og tolkning av det aktuelle fenomenet, dette kan også kalles at studiet har et intensivt design (Jacobsen, 2010, s.55).

En kvantitativ undersøkelse søker etter svar på hvor vanlig eller uvanlig et fenomen er. Derfor sikter de med et undersøkelsesdesign som er ekstensivt, som betyr at det går i bredden med mange respondenter (Jacobsen, 2010, s.64). Denne metoden kunne derfor vært mer relevant dersom problemstillingen min hadde handlet om hvor ofte man har opplevd brukervedvirkning, fremfor selve opplevelsen av brukervedvirkning. Hvilken retning en foretar seg i undersøkelsen kan gi både fordeler og ulemper uansett valg av enten kvalitativ og kvantitativ metode.

Fleksibilitet i undersøkelsen

I en litteraturstudie vil studien preges av hvor mye eksisterende forskning det er på området. En svakhet ved å benytte seg av litteraturstudie vil derfor at fleksibiliteten avhenger av hvor mye forskning som finnes. Dersom det finnes lite forskning på området vil oppgaven på grunn av dette gjerne bli noe begrenset. Likevel har man mulighet til å selv velge hvilken informasjon man mener er aktuell for å belyse sin problemstilling noe som styrker valget av en slik studie (Jacobsen, 2010, s.61-62).

Kritisk vurdering og nærhet

Når en foretar kvalitative undersøkelser, kan det være vanskelig å forholde seg kritisk da en samhandler med respondentene. Kvantitative er derimot motsatt, man ser ikke respondentene sine og man kan derfor ha lettere for å foreta kritiske refleksjoner av dataen en samler inn (Jacobsen, 2010, s.88). Litteraturstudie har en fordel grunnet at en lettere kan forholde seg kritisk til det en studerer da man holder avstand til både respondentene og forfatteren av dataen en studerer. På denne måten klarer man å opprettholde et kritisk blikk og stille seg

spørrende til resultatene. Likevel kan tolkning av andres resultater også gi mulighet for feiltolkning av data da en kan ta dataen ut fra den konteksten det opprinnelig var ment for.

Metodekritikk

Som all forskning bygger også litteraturstudie på tidligere forskning. En litteraturstudie skal gi best mulig oversikt over temaet en har valgt seg ut, og med dette må en kanskje se seg nødt til å inkludere internasjonal forskning sammen med den norske. Engelske kilder kan føre til at en tolker materialet feil, da språket kan sette barrierer for å få en helhetlig forståelse for fagstoffet. Dette var særlig utfordrende da engelske artikler skrevet på fagspråk ikke var like enkelt å oversette og skape seg en helhetlig forståelse av, noe som førte til at jeg utelukket engelske artikler. Litteraturstudie har også en negativ side når det gjelder fleksibilitet. Man vil være avhengig av tilgjengelig litteratur og forskning for å kunne utføre studien. Hvordan man får tak i denne og hvor mye som er tilgjengelig vil også kunne begrense hvor godt en klarer å besvare problemstillingen. I denne oppgaven var det utfordrende å finne gode artikler noe som viser til at fleksibiliteten kan prege vinklingen man foretar seg gjennom oppgaven.

3.2. Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomført i perioden 19. januar 2021 til 20. april 2021. Med fokus på å finne vitenskapelige fagfelleverderte tidsskrifter som ikke er eldre enn 5 år av kriterier til oppgaven. Det ble også gjort søk på både norsk og engelsk for å unngå å utelate relevante studier.

I starten av søkeperioden ble det gjennomført det Rienecker og Jørgensen (2006) kaller for tilfeldig søking. For meg innebar tilfeldig søking det å finne interessante tema å se relasjon i sammenheng med, hvor søkingen bar frem til at medvirkning var det som var av størst interesse. Denne form for søking ble gjennomført bevisst for å skaffe inspirasjon og for å gjøre det enklere å komme i gang. Videre ble det foretatt en systematisk søking som betyr at en leter etter et spesifikt tema, hvor det i dette tilfellet handlet om relasjon sett i sammenheng til brukermedvirkning. De systematiske søkene ble gjort i Oria og Scopus med søkeord på begge språk. Dette ble gjort for å skaffe en oversikt over hvilken litteratur som var tilgjengelig for å besvare den valgte problemstillingen. I Oria ble det også huket av for å gjøre søk i «norske fagbibliotek» for å inkludere artikler som andre fagbiblioteker har tilgang til, som biblioteket til Universitetet i Stavanger gjerne ikke har tilgang til.

I Oria ble det brukt systematiske søk for å finne relevante forskningsartikler. Gode søkeord er avgjørende for å legge et godt grunnlag for å finne gode artikler. Før søkingen ble synonymer tenkt gjennom slik at beslektede ord kunne brukes dersom søkeordene ikke ga resultat (Rienecker & Jørgensen, 2006, s.198) Det ble brukt ulike søkeord slik som, relasjon, relasjonens betydning, relasjonskompetanse, relasjonsarbeid med begrensninger til ungdom, tenårings, «unge voksne» og unge. Også ord som brukermedvirkning, medbestemmelse og påvirk* ble brukt for å bidra å ta søkene i en bestemt retning. Stjernen (*) bak ordet legger føring for at søk som har ordet «påvirk» blir inkludert i søket uansett hvordan endelsen på ordet er. Et eksempel på dette kan være at søket inkluderer ord som ender på «påvirkningskraft», «påvirkningsevne» og så videre. I Scopus ble det brukt engelske søkeord som «user participation» også her ble det gjort begrensninger til youth OR teenager OR «young adults». Disse søkeordene gjorde at jeg fikk flere treff i biblioteket slik at man kunne se på relevansen til flere ulike artikler før en valgte seg ut de fire av mest relevans for oppgaven.

Videre ble det gjennomført kjedesøk i litteraturlisten til de gjeldene artiklene for å se om eldre forskning enn de siste fem år kunne bidra til å belyse problemstillingen med teori eller andre interessante vinklinger. Et kjedesøk handler om å finne egnet litteratur ved at den ene teksten fører til den andre og så videre (Rienecker & Jørgensen, 2006, s. 193). Ved denne metoden for søking fant jeg artikkelen til Paulsen (2016) i litteraturlista til Paulsen, Aune, Melting, Stormyr og Berg (2017).

Brukermedvirkning og relasjon inngår i flere fagområder. Derfor ble det nødvendig å ekskludere artikler som omhandler skole, idrett, NAV og økonomi, og heller fokusere på artiklene som omhandlet de sosialfaglige områdene slik som barneverntjeneste og barneverninstitusjon hvor ungdommen deltar.

3.3. Analyse

Det finnes flere måter å analysere data i en litteraturstudie. Thidemann (2019) har en sekstrinns oversikt som jeg har fulgt mens jeg har arbeidet med artiklene og oppgaven. Første trinn handler om å lese gjennom hver artikkel slik at man vurderer om den er relevant og interessant for problemstillingen. Da ser jeg på hvilket tidsskrift som har publisert, er den

fagfelleurdert eller av nyere dato og om den har relevans for å besvare oppgaven. Videre har jeg lest artiklene grundigere for å være mer kritisk og reflektere over det som står, da er særlig resultatdelen av artikkelen av interesse for å se hva studien er kommet frem til. Videre tok jeg for meg trinn tre hvor jeg forsikret meg om at forskningsmetodene som er brukt i artiklene er av kvalitet. Thidemann (2019) trinn fire ble gjennomført ved å analysere og tolke resultatene som kommer frem i artiklene. For å gjennomføre dette trinnet har jeg lest alle artiklene flere ganger for å sikre meg forståelse av det som er kommet frem av studiene. Videre fulgte jeg trinn fem og seks i Thidemann (2019) som handlet om å notere viktig informasjon fra alle artiklene i en tabelloversikt (se tabell 1), hvor jeg deretter utarbeidet kategorier for tema og presenterer dem i et resultatkapittel i form av drøfting.

I denne oppgaven har jeg kategorisert funnene i artiklene ut fra Noblit og Hare (1998), sitert i Aveyard (2019) sin forenklete tilnærming. Denne metoden legger til rette for at en identifiserer sentrale temaer i artiklene. Etter å ha lest gjennom artiklene på leting etter sentrale temaer, har både større og mindre temaer vært mulig å finne. Dette gjør at enkelte tema kunne slås sammen med andre slik at de utgjorde en større enhet. De temaene som gjentok seg mest har blitt til kategoriene kompetanse og forståelse, relasjon, samhandling og tilhørighet, og autonomi og uavhengighet.

3.4. Studiens troverdighet

For å redegjøre for studiens troverdighet er kildekritikk en viktig faktor. I hvilken grad kan man stole på funnene som er gjort? Slik Aveyard (2019) presenterer gjennomgående i kapittel 5, er det viktig å se på studiens relevans, hensiktsmessighet og kvalitet. Det er viktig å ha et godt utvalgt respondenter i forskningsartiklene som brukes, noe som er med på å styrke gyldigheten til funnene som studiene er kommet frem til. Slik Dallon (2000) poengterer vil denne studiens gyldighet også styrkes da funnene i de valgte artiklene er med på å belyse problemstillingen. Funnene i artiklene bidrar til at en kan drøfte og diskutere de ulike resultatene som er kommet frem på en slik måte at de kan bidra til å argumentere for eller imot problemstillingen.

De vitenskapelige artiklene som er brukt i denne oppgaven er alle fagfelleurderte tidsskrifter. Dette betyr at artikkelen er vurdert og godkjent av to eller tre upartiske, anonyme eksperter innenfor det gitte fagfeltet (Utdanningsforskning, 2016). Fagfellevurdering styrker

reliabiliteten til forskerens funn da en kan stole på at funnene som er blitt gjort er kvalitetssikret av andre eksperter. Dette fører også til økt validitet i denne oppgaven, da den baserer seg på gode og fagfelleverderte forskningsartikler. Artikkene med god gyldighet til problemstillingen styrker og sikrer også validiteten til denne oppgaven, da resultatet av oppgaven ikke er basert på tilfeldigheter.

4. Presentasjon av funn

Tabellen er laget for å fremlegge hver artikkel ved hvilket formål studien har, hvilken metode som er anvendt, antall respondenter, alder, sentrale temaer og hvilket land studien er fra. Dette ses i oversiktstabell (Tabell 1).

Tabell for de fire fagfelleverderte artiklene

Tabell 1.						
Navn og utgivelsesår	Formål med artikkel	Metode	Respondenter	Alder på deltakere	Sentrale temaer	Utgivelsesland
Larsgaard, Krane & Larsen Damsgaard, 2020	Belyse ungdoms erfaring med barnevernet og hvordan deres erfaring er med deltakelse. Artikkelen bidrar også til å fremme hva ungdommene anser som avgjørende for opplevelsen av reell samskapning og deltakelse.	Semistrukturert kvalitative intervju.	N= 11 ungdommer	18-23 år.	Brukermedvirking, deltakelse, anerkjennelse, sårbarhet, ulikhet, likeverd og relasjoner.	Norge
Jensen, 2016	Hvordan maktutøvelse i barnevernet konstruerer ungdommers rom for	Observasjoner i nettverksmøter og kvalitative intervju	N= 6 barneverns-ansatte Kvinner: 3 Menn: 3	Oppgir ikke eksakt alder, men skolealder: Elever på ungdomskolen så kan estimeres	Brukermedvirking, maktutøvelse, barnets perspektiv, med- eller	Norge

	medvirkning, og hvordan økt kunnskap og kompetanse om åpne og skjulte maktformer kan forbedre praksis.		Inkluderer også Ungdommer: 3	å være mellom 13-16 år. Én følges videre over til videregående skole, kan derfor være mellom 16-19år.	motspiller, problemformat og beslutningsområder	
Paulsen, 2016	Belyse utfordringen med å sikre barn medvirkningspraksis i barnevernet med å fremme hvilken grad barn opplever medvirkning og hvordan ulik medvirkning praktiseres	Kvalitative intervju N1=24 ungdommer hadde fokusgruppeintervjuer. N2=23 ungdommer hadde individuelle dybdeintervjuer. Varighet: én til to og en halv time	N=45 ungdommer Jenter: 14 Gutter: 31	Ungdommer i alder 16-26 år.	Grader av medvirkning, relasjon, tilstedeværelse, inkludering, anerkjennelse, kontinuitet og tillit	Norge
Paulsen, Aune, Melting, Stormyr & Berg, 2017	Vise hvordan barnevernsansatte jobber med relasjonsarbeid og hvordan dette kan være nyttig for ungdommen. Artikkelen setter også fokus på å synliggjøre hvilke elementer som fremmer medvirkning.	Kvalitative intervju, kombinasjon av gruppeintervju og individuelle intervjuer	N= 22 ungdommer	Spesifikk alder nevnes ikke	Samtale, medvirkning, relasjon, tillit, respekt, anerkjennelse, relasjonsarbeid	Norge

Brikke eller aktør og samskaper? Ungdommer i barnevernet og deres fortellinger om å være deltaker i et samskappingsprosjekt av Ann Kristin Larsgaard, Vibeke Krane og Hilde Larsen Damsgaard, publisert i Tidsskrift for Norges Barnevern 2020-01-02

Studien forskning har gjort funn som viser ungdommers egen erfaring med deltakelse i et samskappingsprosjekt. Studien trekker frem ulike erfaringer, hvor begreper og faktorer som anerkjennelse, likeverd, sosial verdsetting, sårbarhet og ulikhet blir vektlagt og beskrevet med erfaringsbaserte historier. Studien fremhever hvordan ungdom har ulik erfaring med hvordan deres stemme, og deltakelse blir vektlagt. Det legges frem funn hvor ungdommene gir beskrivelser om liten forståelse av barnevernets arbeid og at de har opplevd manglende inkludering i arbeidets faser, samt kommer forskerne med forslag til hvordan man kan bedre vilkår for ungdommens deltakelse. Artikkelen bidrar til å gi innsikt i hva ungdommene mener må til for at de skal føle seg som en del av fellesskapet. Funnene fremhever at ungdom legger særlig vekt på opplevelsen av å bli sett, hørt og anerkjent som viktig for å kunne oppleve brukervedvirkning på en positiv måte. Samtidig blir det presentert funn som viser til hvordan ungdommen opplever tilhørighet til gruppen og ansatte når de endelig møter andre mennesker som kan bekrefte at følelsene deres er reelle og at de har lov å kjenne på vanskelige følelser og erfaringer.

Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet av Gro Jensen, publisert i tidsskrift for Norges Barnevern 2016-03-04.

Artikkelens funn henviser til at et økt kunnskaps- og kompetansenivå rundt åpen og skjult maktutøvelse i barnevernet er viktig for å kunne bidra til å skape rom for medvirkning. Studiens resultater viser at faktorer som kommunikasjons- og tilpasningsevne hos ungdommen er avgjørende for om ungdommen blir kategorisert som en med- eller motspiller i barnevernet. Resultatene viser også at dersom ungdommen behersker disse faktorene godt vil en kunne styrke muligheten og gis mer rom for brukervedvirkning. Ungdommer som blir kategorisert som motspiller viser seg også i denne studien å bli utsatt for en praksis hvor maktutøvelse spiller en større rolle, enn hos dem som blir sett på som medspiller. Disse gis mindre rom for medvirkning og barnevernet vises å overta store deler av ansvaret når det kommer til

beslutningsprosessen og at ungdommen gir lite mulighet til medvirkning. Artikkelen belyser også hvordan trygge relasjoner til ansatte kan ha positiv påvirkningskraft som kan brukes til å fremme en positiv og god utvikling hos ungdommen. Relasjonen viser seg å ha påvirkning slik at en i fellesskap kan komme frem til gode løsninger som styrker den unges medvirkningskraft. Videre viser Jensen at det er store rom for tolkning av hva begrepet medvirkning faktisk innebærer slik at det å sikre lik praksis blir vanskelig og resultatet blir at det er ungdommen som blir de som lider på grunn av dette.

Ungdommers erfaring med medvirkning i barnevernet av Veronika Paulsen, publisert av Fonteneforskning, 2016.

Artikkelen adresserer til hvilken grad barn og unge opplever brukermedvirkning i barnevernet og hvilke faktorer som er med på å påvirke dette. Det synes å være ulikt praktisert og studien legger frem hvilke forhold som kan påvirke hvordan de unge opplever ulik grad av medvirkning. Studiens resultater viser at informasjon, involvering og vektlegging av ungdommens meninger er faktorer som oppleves å være mangelfulle og i ulik grad tilstedeværende i arbeidet. At ungdommen opplever deltakelse i alle ledd av prosessen viser seg også å gi større tilknytning til den ansatte og barnevernet som igjen har positiv innvirkning på brukermedvirkning. Videre påpeker studien at relasjonen til saksbehandler og de ansatte er den faktoren som har størst innvirkning på hvilken grad av medvirkning de unge opplever og i hvilken grad de selv har lyst å uttrykke egne tanker og meninger i samtaler med barnevernet. Funnene tilsier at stadig brudd i relasjonen gjør det vanskelig for ungdommen å etablere tillit og trygghet til barnevernet da tidligere erfaringer gjør det vanskelig å stole på voksne. Derfor trekkes kontinuitet i relasjonen frem som en faktor som kan forebygge at ungdommen holder tilbake egne meninger.

Relasjon som plattform i møte med ungdom i barnevernet av Veronika Paulsen, Jørn Are Aune, Jan Karle Melting, Otto Stormyr og Berit Berg, publisert i tidsskrift for Norges Barnevern, 2017-02-02.

Artikkelen illustrerer hvordan relasjonsbygging og medvirkningsarbeid er prosesser som preges av tillit mellom ungdom og ansatt. Studien belyser hvordan standardisering av barnevernets praksis kan bidra til å skape større avstand mellom barnevernstjenesten og ungdommen. Det å skreddersy tilbud som passer til hver enkelt ungdoms behov og ønsker er en metode som viser å skape gode rammer for utvikling og har en gjensidig positiv påvirkning på relasjonen mellom ansatt og ungdom. Forskningen viser at relasjonen gjør det mulig for ungdommen å selv velge til hvem og når de ønsker å uttrykke egne meninger. Slik sikrer de ansatte ungdommens autonomi i hverdagen. For å ha mulighet til å skreddersy tilbud blir relasjonens betydning en faktor som viser seg å være viktig. Studien viser til at relasjonsarbeid har tre viktige elementer som er spesielt viktige, hvor disse er å møte ungdommen der de er, mulighet til medvirkning og gjensidighet i relasjonen. På denne måten kan arbeidet tilpasses ut fra den enkeltes behov og dermed også sikre at ungdommen får mulighet til å medvirke i egen sak.

4.1. Hva er fellestrekk og forskjeller med artiklene

Felles for alle de vitenskapelige artiklene i denne oppgaven er at de er fra fagfelleurderte tidsskrifter. Studiene har også en målgruppe som spenner seg fra aldersgruppen 13-26 år. Studienes omfang setter fokus på ungdommer, deres relasjon til ansatte i barnevernet og brukermedvirkning. Gjennomgående i studiene er det kvalitativ metode i form av individuelle- og fokusgruppeintervju som blir brukt, med unntak av Jensen (2016) som også bruker kvalitativ metode i form av observasjon i nettverksmøter. Alle studiene er norske og foregår i norske kontekster.

Antall respondenter er noe forskjellig i studiene, hvor den med færrest har 9 respondenter, mens den som inkluderer flest har 45 respondenter.

Fellestrekk når det gjelder funn i artiklene er at det gjennomgående nevnes at anerkjennelse, respekt, tillit og det å gis mulighet til å delta som viktige faktorer for relasjonen. Det ses også gjennom artiklene at disse faktorene er med på å påvirke muligheten for medvirkning enten positivt eller negativt. En ser også en sammenheng mellom artiklene da flere av ungdommene uttrykker at det er manglende inkludering og lite rom for å medvirke. De viser til at ungdommen som opplever reell medvirkning legger relasjonen som grunnlag for at de oppnår dette. Et annet fellestrekk som er gjennomgående i artiklene er at når ungdommen opplever medvirkning så har det en positiv innvirkning på relasjonen.

Forskjeller i artiklenes funn er hvilken vinkling som er brukt når det kommer til medvirkning. Jensen (2016) refererer til hvordan en gis mulighet til medvirkning ut fra hvordan den ansatte kategoriserer deg som med eller motspiller, mens Paulsen et al. (2017) legger vekt på hvordan relasjonen mellom ansatt og ungdom er fundament i alt en gjør, og at relasjonen spiller inn på hvordan medvirkning gis. Det er altså en forskjell i artiklene på hvilken vinkling de foretar seg rundt begrepet medvirkning og hvordan best oppnå dette. Selv om de har ulik vinkling, er likevel funnene rundt hva ungdommen mener fungerer for å oppnå brukervedvirkning tilnærmet like.

5. Drøfting av funn

Drøfting av funnene legges opp til Aveyards (2019) tematiske analyse hvor funnene gjort i de vitenskapelige artiklene presenteres i ulike kategorier. Disse kategoriene er laget for å strukturere og dele oppgaven inn i temaer hvor anvendt teori brukes for å belyse funnene gjort i artiklene.

I denne delen av oppgaven skal jeg diskutere og belyse de vitenskapelige artiklene ut fra de valgte teoriene som er gjort redefor i oppgavens kapittel 2, om teoretisk referanseramme. Jeg vil anvende teorien som er presentert ovenfor for å belyse hvorfor relasjonen mellom ansatte i barnevernet og ungdommen kan få betydning for å oppnå brukervedvirkning.

Brukermedvirkning er et viktig prinsipp når en skal finne ut hvilke tiltak som best kan hjelpe ungdommens situasjon. Hvordan finne ut hva som er til det beste for den enkelte kan være

krevende, og i dette kapittelet skal jeg blant annet belyse ulike faktorer som spiller inn på ungdommens mulighet til brukermedvirkning.

Relasjonens betydning for kompetanse og forståelse

Hvordan kan en forvente at ungdommen skal kunne uttrykke seg og medvirke i egen sak dersom de ikke har forståelse for situasjonen eller problemet? For å legge til rette for at ungdommen skal kunne benytte seg av muligheten til å medvirke må en hjelpe ungdommen med å skape en forståelse for situasjonen. I studien til Paulsen (2016) tilsier hennes funn at det ofte er lite tilrettelegging for at ungdommen får hjelp til å skape en forståelse av seg selv og sin situasjon. Dersom en ikke anvender teorien rundt begrepet salutogenese i arbeidet en gjør og hjelper ungdommen med å skape en egen forståelse vil det kunne prege muligheten for medvirkning på en negativ måte. Ved manglende forståelse for egen situasjon vil det være vanskelig å ha tro på at det finnes en løsning på problemet og at en selv kan bidra til denne løsningen. Det er derfor en nødvendighet og en forutsetning å hjelpe ungdommen til å forstå slik at de kan forsøke å håndtere situasjonen slik begrepet salutogenese presiserer.

Mangelen på inkludering er et problem da ungdommen er en person det snakkes om, ikke en det snakkes med (Paulsen, 2016). Dette er også noe som støttes av Larsgaard, Krane og Damsgaard (2020) hvor en leser om ungdom som forteller om et barnevern som ikke er interessert i deres meninger. Funnene forteller at ungdommen ikke hadde forståelse for løsningene barnevernet valgte, og at de opplevde manglende inkludering generelt, men også i beslutningsprosessene. At ungdommen det henvises til i Larsgaard et al. (2020) selv forteller at de ofte ikke viste hvorfor barnevernet var på besøk hjemme kan gi inntrykk av at inkludering og hjelp til å få forståelse er en mangelvare uten at vi kan generalisere denne påstanden. Denne mistanken styrkes likevel da funnene er like i Paulsen (2016). Hvordan kan det ha seg at det er så vanskelig å oppnå medvirkning selv om det er poengtert flere steder i barnevernsloven? Svaret på dette kan være vanskelig og komplisert.

Jensen (2016) henviser til en studie gjort av Biljeveld, Dedding og Bunders-Aelen (2013) hvor funn viser at sosialarbeidere uttrykker stor variasjon i hvor mye ungdommen skal involveres, men at de har gode hensikter om å involvere barn og unge i beslutninger. Jensen (2016) mener at det derfor kan være at begrepet medvirkning ikke er entydig nok i sitt innhold slik at en sikrer lik praksis i alle barnevernstjenester. I lov om barneverntjenester §1-

6, finner vi en egen paragraf som tilsier at barn som kan danne egne synspunkter har rett til å medvirke. De skal også etter paragrafen få hjelp til å forstå og danne sine egne synspunkter. Dette legger grunnlag for at en må hjelpe barnet å forstå. Salutogenese er derfor noe en kan trekke til medvirkning. En må hjelpe barnet å forstå situasjonen eller problemet før det kan håndtere og legge mening i situasjonen og på denne måten bidra til, og utvikle troen på at en kan finne en løsning på utfordringen. Hvorfor dette ser ut til å være en mangelvare stiller jeg med undrende til, og er nysgjerrig på om relasjonen til de ansatte kan spille en rolle her.

Dersom salutogenese hadde blitt inkludert som en systematisk måte å arbeide på, kunne utfallet gjerne vært annerledes etter min mening. Jeg stiller meg spørrende til om resultatet av dette kunne blitt at ungdommen fikk mer hjelp til å begripe og danne en forståelse for situasjonen?

Selvbestemmelsesteorien handler om kompetanse som betyr at en føler man får til noe, og at man ikke opplever situasjonen som umulig og vanskelig. For å oppnå kompetanse trenger en å føle eierskap over handlingene sine, men dersom man mangler kontroll overfor situasjonen kan en fort føle seg motløs og demotivert. Faktorer som å bli lyttet til og å få delta i samhandlingen styrker følelsen av ens egen kompetanse og dermed også ens egen motivasjon til å medvirke. Funnene i Larsgaard et al. (2020) henviser til selvbestemmelsesteorien hvor opplevelsen av å bli hørt og gitt rom for egne meninger styrker ønsket om å dele ens erfaringer og synspunkter. Å erfare at et annet menneske bryr seg bidrar til utviklingen av kompetanse og tilhørighet til andre mennesker. Gjennom slike erfaringer kan ungdommen danne et grunnlag til å ha tro på nye relasjoner med andre mennesker, og at en kan oppleve gode erfaringer på tross av mange negative erfaringer en har opplevd tidligere. Her ser vi at funnene i Larsgaard et al. (2020) samsvarer med teorien om selvbestemmelse hvor at opplevd kompetanse og tilhørighet i samhandling gir økt tro på å danne nye relasjoner. En god og stabil relasjon med en voksen der man opplever at de genuint ønsker å høre på ens meninger kan dermed ha en positiv innvirkning på medvirkning og at ungdommen faktisk ønsker å benytte seg av mulighetene til å dele. Relasjonen kan også gjøre det enklere å forstå da en lettere kan samtale om hva man synes er vanskelig, slik at en kan skape seg en bedre helhetlig forståelse av situasjonen eller problemet. Relasjonen kan på denne måten senke terskelen for ungdommen til å spørre om hjelp til å danne egne synspunkter og på denne måten skape seg et bedre grunnlag til å medvirke i egen sak.

Selv om ungdom forteller at relasjonen gjør det enklere å få hjelp til å danne forståelse kan en likevel diskutere om ungdom får nok informasjon og hjelp til å danne egne synspunkter slik loven krever. Flere av de vitenskapelige artiklenes funn viser til lite eller ingen grad av medvirkning og manglede hjelp til å begripe situasjonen. I Paulsen (2016) sin studie er det gjort funn som støtter dette da ungdommen selv opplever at de ikke får definert og beskrevet egen situasjon. De opplever derimot heller at barnevernet alene definerer problemet og overkjører ungdommen og deres meninger. Allerede tidlig i prosessen ved problemdefineringen ser et tegn til at ungdommen ikke får være med å bestemme, noe som kan føre til at hjelpen ikke gis til det området ungdommen selv mener er viktigst for dem.

En er til stede, men barnevernet sørger ikke for å innhente barnets perspektiv, slik at samtalen heller blir en informasjonssamtale fremfor en mulighet til å medvirke og ta beslutninger sammen med barnet (Paulsen, 2016). Videre henviser Paulsen (2016) til Jensen (2014) som betegner dette som et symbol på at en overholder prosedyrene fremfor å gi ungdommen en reell mulighet til å ha innflytelse på beslutningen. En slik form for overkjøring kan tenkes at minsker motivasjon for videre deltakelse og troen på at barnevernet kan bidra med tilstrekkelig hjelp. Ved slike tilfeller blir det gjort tydelig at ungdom trenger å bli gitt større rom til å forstå slik at en faktisk benytter seg av mulighetene til å lytte til ungdommen. Slik unngår en at det ikke bare blir gitt informasjon uten mulighet til å innvirke på beslutningene. En god relasjon kan gjøre det enklere for den ansatte å ha et ønske om å høre meningene til ungdommen, slik at man får barnets perspektiv. Med dette lagt til grunn foreslår Larsgaard et al. (2020) at en må rette oppmerksomheten mot vilkår for deltakelse. Ungdommens mangel på erfaringer med deltakelse svekker muligheten for økt kompetanse og mestring som belyst tidligere i selvbestemmelsesteorien, er en viktig faktor for positiv utvikling, og troen på en god relasjon til barnevernet kan også svekkes dersom dette forblir utelukket. Dersom en legger til rette for at ungdommen får delta gjør en det også enklere for å gi ungdommen mulighet til å medvirke da de allerede er inkludert i samtale og samhandlingen hvor beslutninger skal tas.

Ved slike funn er det tenkelig at det er nødvendig å trekke selvbestemmelsesteorien mer inn i praksis. En god relasjon i bunn kan gjøre det enklere for ungdommen til å oppsøke den ansatte for å be om mer hjelp dersom ting er uklart eller føles vanskelig. Ved en god relasjon

som fundament kan det også tenkes at det er enklere for den ansatte å arbeide systematisk for å få dekket de psykologiske behovene hos ungdommen. Relasjonen kan bidra til å tydeliggjøre hva ungdommen faktisk har behov for og på denne måten kan det bidra til å legge et godt grunnlag for bedre forståelse og dermed også muligheten til medvirkning og deltakelse.

Relasjonens betydning

Slik begrepet er definert i Røkenes & Hanssen (2017) er relasjon noe som er et resultat av samhandling. I denne definisjonen presiseres det at en må samhandle med andre mennesker for å kunne danne relasjoner til dem. Paulsen (2016) poengterer at ungdom som inkluderes i planlegging, gjennomføring av tiltak og som har vært aktive i beslutningsprosessen ofte får en tilknytning til de ansatte i barnevernet og at de gjennom dette opplever å få gode relasjoner til dem. De samme funnene ses også i Paulsen, Aune, Melting, Stormyr og Berg (2017) hvor ungdommen uttrykker at de opplever de ansatte som mer enn å bare være på jobb eller at ungdommen ikke bare er en sak de krysser av på lista med dagens gjøremål. De beskriver faktorer som at de ansatte som lykkes med gode relasjoner er de som er anerkjennende, lyttende og inkluderende. Felles for flere av ungdommene som opplever gode relasjoner til de ansatte er at de har fått kontinuitet og hatt samme saksbehandler i flere år. Videre beskriver ungdom at den gode relasjonen til den ansatte gir mulighet til medbestemmelse i ulike situasjoner da det føles trygt å dele sine synspunkter og en er ikke redd for å bli overkjørt. De uttrykker også at de opplever at situasjonen blir positiv selv om beslutningen ikke alltid er slik de selv ønsker. Dette er fordi følelsen av å bli lyttet til og at de blir gitt mulighet til å dele meninger respekteres og blir ivaretatt. Her ser vi hvordan det å arbeide etter tilknytningsteorien kan utspille seg. Å arbeide etter å etablere trygge, stabile relasjoner kan bidra til at ungdommen føler seg trygg og ivaretatt av den ansatte, slik at de ønsker å åpne seg mer og opplever det som trygt å ytre seg.

Relasjonsdanning kan ses i sammenheng med tilknytningsteori da en går inn i nye relasjoner basert på de tidligere tilknytningserfaringene en har. Ungdom under barnevernets omsorg har gjerne vært preget av ustabile og sviktende relasjoner tidligere i livet noe som gjør det utfordrende å knytte seg til nye mennesker (Larsgaard et al., 2020). Slike erfaringer kan prege ungdommens tilknytningmønster på den måten at en unngår å søke hjelp da tidligere erfaringer tilsier at man ikke får den hjelpen man trenger. I møte med slike ungdommer er det

derfor særlig viktig å være en voksen som viser nysgjerrighet og møter ungdommen der de er. Dersom ungdommen blir møtt av gode, varme voksne vil en kunne legge grunnlag for at ungdommene opplever det tilknytningsteorien kaller en vending. En slik vending kan dermed øke troen på at man kan danne trygge og stabile relasjoner tross de vonde erfaringene (Larsgaard et al., 2020). Derfor blir relasjonen et viktig fundament for å hjelpe ungdommen å klare å vende om det utrygge tilknytningsmønsteret og i fremtiden klare å etablere trygge og stabile relasjoner til andre. Slik tilknytningsteorien presiserer er kompetansen til de ansatte hvor de etablerer en trygg base for ungdommen med på å påvirke relasjonen slik at den bærer preg av tillit, trygghet og stabilitet. Dette er viktige faktorer for dem som arbeider med sårbare barn og unge. Samme resultater finner vi også hos Jensen (2016) hvor hun viser til at trygge omsorgspersoner har stor påvirkningskraft hos ungdommen, og at dette kan brukes i positiv forstand til å fremme gode løsninger og den unges medvirkningskraft. Ved å bidra til støtte, omsorg og kunnskap kan en skape gode og trygge rammer for utvikling i ungdommens liv. Dette innebærer å møte ungdommen med deres behov og ønsker og anerkjenne dem, samt å vise trygghet i relasjonen (Paulsen et al., 2017).

Dersom ungdommen opplever de ansatte i barnevernet som voksne som ikke er genuint interessert i å bli kjent med dem, vil det være vanskelig å danne gode, gjensidige relasjoner. Dette er særlig tenkelig da tidligere erfaringer kan gjøre det vanskelig å stole på nye voksne. Paulsen et al. (2017) sin studie påpeker at ungdommen verdsetter anerkjennelse og bli hørt samtidig som at relasjonen bærer preg av gjensidighet. En god relasjon legger til rette for medvirkning samt at medvirkning bidrar til å bedre relasjonen. Med dette kan en si at relasjon og medvirkning inngår i en sirkulær prosess som påvirker hverandre og som med dette viser til viktigheten av relasjonen mellom ungdommen og den ansatte. Dersom en god relasjon ikke er etablert kan det oppleves vanskelig å ønske å medvirke samtidig som det kan gis lite rom for inkludering. En annen utfordring er dersom ungdommen opplever et brudd i relasjonen, hvor ungdom som tidligere nevnt beskrev at kontinuitet var viktig for å ha en god relasjon til den ansatte. Ofte er sannheten at mange opplever å ha flere saksbehandlere slik som Paulsen (2016) la frem hvor en av ungdommene hadde hatt ti forskjellige saksbehandlere. Hvorfor skal en ønske å åpne seg for nye ansatte dersom de forsvinner like fort som de kommer? Med stadig brudd i relasjonen kan det bli vanskelig å tro på at den nye ansatte kommer til å vare noe lenger enn den andre. Denne typen utfordring gjør at fallhøyden for å havne tilbake i det

tilknytningsteorien kaller for utrygg tilknytning er stor, og at tilliten til å få god hjelp blir svekket.

Paulsen et al. (2017) setter også et søkelys på hvordan økt standardisering bidrar til større avstand mellom ungdommen og de ansatt i barnevernet. Artikkelen forsøker å sette lys på at relasjonen til den unge kan legge gode rammer for en positiv utvikling. De setter et kritisk blikk på hvordan standardisering gjør det vanskelig å se den enkelte ungdom, mens et individuelt tilpasset tilbud til hver enkelt ungdom kan ha god innvirkning på relasjonen. Individualisering fører til opplevelsen av å bli tatt på alvor og at ungdommens behov og meninger tillegges vekt. Likevel opplever ungdom å bli plassert i en kategori av løsninger, og på denne måten oppleves som å bli sett på som saker fremfor individer. Dette finner vi også støtte hos i selvbestemmelsesteorien hvor Relationship Motivation Theory (RMT) presiserer at dersom en føler seg objektivisert, i dette tilfellet bare som en sak som skal krysses av på lista, vil en kunne utvikle dårlige relasjoner med lav kvalitet til andre mennesker. Å bli objektivisert er en konsekvens dersom man arbeider ut fra standardiserte planer, hvor en forsøker å plassere ungdommene i en bås ut fra allerede etablerte kategorier heller enn å tilpasse tilbudet ut fra hver enkelt ungdoms behov.

Relasjonens betydning for samhandling og tilhørighet

For å få klarhet i hva ungdommen selv anser som sine behov er det nødvendig å samhandle og samtale med dem. En god relasjon kan gi en inngangsport til den andres tankeverden og opplevelsesverden som det ellers kan være vanskelig å få tilgang til. Vi har alle egne tanker og et eget perspektiv på hvordan verden er sett ut fra fire-perspektivmodellen for kommunikasjon. For å forstå den andres opplevelsesverden arbeider man etter å oppnå det som kalles intersubjektivitet som presenteres i modellen. For at ungdommen skal kunne oppleve at de blir sett og hørt vil en være avhengig av å kunne gå inn i et opplevelsesfellesskap og på denne måten gi en mulighet til den ansatte å forstå hvordan de tenker.

En slik tankegang støttes av funnene til Paulsen et al. (2017). Resultatene deres legger opp til at de ansatte som har frihet til å bruke seg selv og legge til rette for dialog og samhandling i en naturlig setting kommer nærmere ungdommen. De ansatte gir ungdommen mulighet til å bruke sine egne interesser for å komme i kontakt med dem enten om de lager mat sammen,

går tur eller gjør noe felles. Dette gjør at det er ungdommen selv som legger føring for hvordan ting utvikler seg i sammen med den ansatte og de velger selv hvor og når de ønsker å åpne seg om egne tanker og behov. En slik måte å arbeide på gir mulighet for å oppnå intersubjektivitet og relasjonen legger på denne måten et godt grunnlag for å gi ungdommen mulighet til å benytte seg av brukermedvirkning. Å tilbringe tid sammen med ansatte kan dermed også ha innvirkning på ungdommens opplevelse av tilhørighet, om en føler seg betydningsfull eller ikke. Selvbestemmelsesteorien omtaler tilhørighet som at man føler en tilknytning til en gruppe, miljø eller mennesker man omgås med og at man føler seg betydningsfull i situasjonen en befinner seg i. En kan tenke seg at ansatte som legger til rette for at ungdommen kan delta i situasjoner hvor de kan kjenne på følelsen av å være betydningsfull vil kunne ha positiv innvirkning på relasjonen dem imellom. Å føle at noen genuint bryr seg om deg kan senke terskelen for å slippe et annet menneske inn i ens egen opplevelsesverden og på denne måten dele ens egne tanker sammen med den andre. Det kan derfor tenkes å være vanskelig å få en innsikt i den andres opplevelsesverden dersom en ikke har en god relasjon i bunn. En ser på denne måten at relasjonen spiller inn på medvirkning da ungdommen opplever en tilhørighet til den ansatte, og relasjonen gjør det enklere å dele sin opplevelsesverden. På denne måten senker relasjonen terskelen for å dele av sitt eget perspektiv da en føler seg ivaretatt, samtidig som det styrker muligheten for medvirkning.

Ser vi på tilknytningsteorien kan en tenke at flere av ungdommene man møter under barnevernets omsorg bærer preg av utrygge tilknytningsmønstre fra tidligere omsorgspersoner. Disse erfaringene kan svekke tilliten til at hjelpen som gis er god og på denne måten isolerer de seg følelsesmessig og uttrykker lite om egne behov. Det kan derfor bli vanskelig å snu tilknytningsmønsteret og gjøre ungdommen trygg nok til å åpne seg opp uten at en har en god relasjon som fundament i samhandlingen. En kan se funn som støtter opp under dette i studien til Paulsen et al. (2017) hvor deres funn avdekker at ungdommen verdsetter anerkjennelse og det å bli hørt samtidig som at relasjonen bærer preg av gjensidighet på den måten at begge partene deler av seg selv og føler seg verdifulle. I Larsgaard et al. (2020) kan en se betydning av tilhørighet hvor en ungdom beskriver at hun endelig følte hun ikke var alene med å ha sinne mot barnevernet. Det at andre også kunne fortelle om de samme følelsene som hun hadde samtidig som hun fikk bekreftelse om at følelsene hennes var lov å ha, beskrev hun som en god opplevelse. Ved å få bekreftet at ens følelser er akseptert kan en oppleve økt tilhørighet til personen eller gruppen.

Likevel kan en også finne utfordringer rundt etableringen av tilhørighet som kan ha en negativ påvirkning på medvirkning. I jakten på det å føle en tilhørighet til andre mennesker kan en opptre på måter en tror andre forventer av deg, uten at du egentlig er helt deg selv. I Jensen (2016) presenteres det en ungdom som beskrives at han opptrer på en måte som er innenfor «spillereglene», altså han samhandler på en måte de voksne liker. Studien viser at når ungdommen i dette tilfellet tilpasser seg de voksne godt, gis han mulighet til å uttrykke egne meninger og på denne måten får han mulighet til medvirkning. Spørsmålet er om ungdommen vil uttrykke sine faktiske behov eller om de vil unngå å si hva de mener da de ikke tør å samhandle og kommunisere på den måten de egentlig ønsker? Jeg undrer meg over hvordan de ansatte legger opp til at omgivelsene rundt ungdommen skal ha trygge og gode rammer slik at en samhandler på en måte som gir ekte opplevd tilhørighet? Dersom ungdommen hadde opplevd en trygg, stabil relasjon til den ansatte kan det hende de ikke hadde tilpasset seg de voksne på samme måte. Da kunne de gjerne heller ha turt å uttrykke seg om sine egne behov, selv med viten om at deres perspektiv gjerne kan være ulikt den ansattes. Relasjonen gjør at en tør å uttrykke seg selv om man vet man kan ha uenigheter. Slik ser vi at tilknytningsteorien legger grunnlag for at en trygg relasjon gjør det enklere å dele egne meninger da man har tilhørighet og opplever trygghet i samhandlingen med den ansatte. Ungdommen er sikker på at den ansatte er tilgjengelig og behjelpelig slik at man kan tørre å uttrykke seg selv om situasjonen oppleves som skummel og vanskelig.

Relasjonens betydning for autonomi og uavhengighet

Cognitive Evaluation Theory (CET) presiserer at konteksten hendelser skjer innenfor vil ha innvirkning på følelsen av tilhørighet. Slik som i Jensen (2016) får ungdommen mulighet til medvirkning under nettverksmøter med flere instanser, foreldre og barnevern. Spørsmålet her er om ungdommen føler seg komfortabel til å uttrykke egne behov foran et slikt antall mennesker eller om de holder seg stille? I studien til Paulsen et al. (2017) legger de ansatte opp til at ungdommen selv velger innenfor hvilken kontekst de ønsker å åpne seg opp. Relasjonen spiller her inn på den måten at ungdommen selv velger til hvem de ønsker å dele tankene sine med. Fremfor å måtte dele tankene sine rundt et bord hvor det sitter flere fremmede mennesker fra ulike instanser slik en ser i Jensen (2016) får ungdommen autonomi til selv å velge hvilken kontekst det skal skje i. Når det er ungdommen selv som får bestemme hvem de ønsker å snakke med gis de autonomi til å dele sin opplevelsesverden med

en de har relasjon til og føler seg trygg på. En slik tilrettelegging gjør at det er ungdommen som sitter med muligheten til å bestemme til hvem og til hvilken tid de ønsker å uttrykke seg om sin situasjon, uten at voksne skal bestemme når dette skal skje. Å la ungdom oppleve autonomi i egen situasjon er viktig for utviklingen av kompetanse, mestring og tilhørighet. Ser en på autonomi slik selvbestemmelsesteorien definerer kan en koble autonomi og medvirkning tett sammen.

Å handle autonomt betyr at en handler og tar valg ut fra egne interesser uten å la seg påvirke av andre. Likevel handler det ikke bare om å få bestemme selv, men at en blir hørt og får delta i situasjoner hvor en har mulighet til å uttrykke egne behov og meninger (Paulsen et al., 2017). En slik inkludering i beslutningsprosessen og andre faser øker følelsen av autonomi samtidig som en legger tilrette for medvirkning. Det kan være vanskelig å få mulighet og ansvar til å bestemme over situasjoner som omhandler en selv. Dette kan særlig tenkes er utfordrende hvis man har hatt lite erfaring med ansvar og kontroll tidligere da muligheten aldri har bydd seg. For ungdom som har opplevd lite autonomi i situasjoner som angår en selv vil det være viktig å støtte dem og ha gode rutiner på arbeidsplassen som sikrer at situasjonen oppleves som håndterbar. Relasjonen mellom ansatt og ungdom kan bidra til å støtte ungdommen og legge gode rammer slik at man sammen kan jobbe for at utviklingen skal gå i en positiv retning slik at ungdommen kan arbeide mot å bli mer uavhengig i fremtiden.

6. Avslutning

I denne oppgaven har jeg presentert forskning og drøftet funnene gjort i de ulike artiklene for å belyse min problemstilling. I tiden jeg har jobbet med oppgaven har jeg gjort meg opp et inntrykk at det finnes forbedringspotensial når det kommer til inkludering og deltakelse, samt rundt begrepet brukermedvirkning. Denne tanken er basert på funn gjort i artiklene og egne subjektive meninger jeg har gjort meg underveis i arbeidet. Støtte til denne tanken ser vi i Paulsen (2016) angående hvor ofte barn får mulighet til å uttrykke egne ønsker å behov. Et forbedringspotensial kan vi finne i Larsgaard et al. (2020) hvor de presiserer at man må se og møte ungdommen som ressurssterke, handlende aktører og inkludere dem i alle faser av arbeidet for å legge tilrette for muligheter til å medvirke.

Som ansatt i barnevernet er det viktig at man tilrettelegger forholdene slik at det kan strebes etter å oppnå full brukermedvirkning på best mulig måte. Dette er med på å styrke ungdommens følelse av kompetanse og autonomi i samhandling med barnevernet. Dersom strukturen, reglene og rutinene i systemet dekker disse behovene vil det også ha innvirkning faktorer som på trygghet og trivsel som gjør at tilhørighetsbehovet blir dekket. Med dette viser jeg til selvbestemmelsesteorien og at fokuset på å dekke de psykologiske behovene er viktig for motivasjonen hos ungdommen når det kommer til å jobbe mot en positiv vending.

Selvbestemmelsesteorien har et positivt syn da den har tro på at alle har mulighet til endring. Når teorien blir omsatt i praksis oppstår muligheten til å medvirke, noe som bidrar til muligheten for positiv utvikling og endring i ungdommens liv. Selvbestemmelsesteorien legger også føring for autonomi slik at en med salutogenese og det intersubjektive opplevelsesfellesskapet i fire-perspektivmodellen kan skape rom for at ungdommen får gode rammer rundt seg til å danne egne synspunkter og forståelse for egen situasjon. I hvilken grad dette blir gjennomført i praksis er jeg fremdeles usikker på da utførelsen ofte varierer mellom ulike ansatte. Dette gjør at jeg mener at det finnes forbedringspotensial når det kommer til å inkludere teori i praksis og på denne måten forbedre måtene man arbeider på. Likevel kan en ikke tro at å jobbe etter bare én teori løser alle problemer som kan oppstå i barnevernsfaglige situasjoner. Kombinert med andre teorier og modeller kan en legge et godt fundament og gode rammer for positiv utvikling rundt ungdommen.

For å sikre trygghet og trivsel er det viktig at ungdommen føler en relasjon til den ansatte. Slik Paulsen (2016) poengterer er det relasjonen som ser ut til å ha størst innvirkning for å lykkes med å skape gode medvirkningsmuligheter. Dette er også inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha lest de ulike forskningsartiklene og vinklet dem mot teori. En god relasjon som preges av tillit, respekt og anerkjennelse er viktig for opplevelsen av å bli tatt på alvor og lyttet til. Uten en god relasjon som fundament i arbeidet vil det være vanskelig å legge til rette for gode medvirkningsprosesser samtidig som det kan bli krevende å hjelpe den unge i å jobbe mot en positiv vending. En ser derfor at kontinuitet i relasjonen er viktig for å unngå at ungdommen havner tilbake i utrygge tilknytningmønstre. Med dette kan en konkludere at tilknytningsteori er en viktig faktor i barnevernfaglig arbeid da teorien fungerer som en pekepinn på hvordan utvikle sunne og gode relasjoner. Å jobbe etter å bedre den unges

forutsetninger for å gå inn i nye relasjoner vil også ha en positiv innvirkning i troen på egne ferdigheter og kompetanse til å mestre nye utfordringer i fremtiden.

Ut fra funnene som er gjort i de vitenskapelige artiklene ser det ut til at teoriene brukes i praksis i stor grad. Likevel mener jeg at det finnes forbedringspotensialet når det kommer til inkludering i form av deltakelse og når en gir mulighet for medvirkning slik at et færre ungdommer opplever å bli overkjørt av barnevernet slik som funnene i Paulsen et al. (2017) beskriver.

Før jeg konkluderer er det viktig å presisere at denne oppgaven bygger sitt grunnlag på funn gjort i fire fagfelleverderte vitenskapelige artikler. På det grunnlaget er det vanskelig å konkludere om utfallet hadde vært likt dersom andre artikler hadde blitt inkludert i forskningen. Med grunnlag i de fire utvalgte artiklene diskutert opp mot teori kan det trekkes linjer til at det er sammenheng i relasjonen mellom ungdom og ansatt. Jeg velger å konkludere ut fra forskningen som er blitt gjort, at relasjonen har betydning for brukervedvirkning. Forskningen gjort i alle de fire studiene presenterer funn som viser at ungdom som føler relasjon til den ansatte har lettere for å få hjelp til å danne egne meninger og synspunkter, og samtidig benytte seg av medvirkning og deltakelse når mulighetene byr seg. Dette viser at en god, trygg og stabil relasjon mellom ansatt og ungdom gjør det enklere å benytte seg av og legge til rette for brukervedvirkning i barnevernet.

Videre forskning

Funnene som er gjort i denne studien har vært både overraskende og delvis forventet sammenlignet med tanker jeg hadde før jeg satte i gang med denne oppgaven. Jeg ble overasket over hvordan ungdommen føler seg overkjørt og lite inkludert, samtidig som dette var delvis forventet etter saker man ofte hører i media. Selv om det allerede er tilgjengelig forskning på området, med særlig fokus på medvirkning og tilhørighet i barnevernfaglig arbeid jf. Barnevernloven, mener jeg det er behov for mer. Det burde utføres praksisstudier med fokus på å dekke de psykologiske behovene som en finner i selvbestemmelsesteorien og hvordan disse kan bidra til å skape motivasjon for en positiv vending i ungdommens liv. Samtidig mener jeg det også kan forskes på hvordan kontinuitet og tilknytning i relasjonen mellom ungdom og ansatt spiller inn på disse psykologiske behovene. Er det bare positive utfall eller kan det ha negative konsekvenser, i så fall hvilke og hvor omfattende er de? Noe

annet jeg har undret meg over gjennomgående i oppgaven er hva ulike ansatte legger i begrepet brukermedvirkning og hvor stor mulighet ungdommen gis til å påvirke. Jeg stiller meg derfor spørrende til om det kunne vært aktuelt med forskning på hva ansatte i ulike barnevernsinstitusjoner og andre instanser i Norge legger i begrepet brukermedvirkning. Hvorfor er det så ulik praksis selv om loven er lik for alle og gir begrepet for mye rom til egen tolkning i praksis?

Litteratur/referanser

Aubert, A-M. & Bakke, I., M. (2018). *Utvikling av relasjonskompetanse: nøkler til forståelse og rom for læring* (2.utg). Gyldendal Akademisk

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (Fourth edition). Maidenhead: McGraw-Hill Education, Open University Press.

Barnevernloven (1992). *Lov om barnevernstjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal akademisk.

Caspersen, J. & Paulsen, V. (2019). *Barnevernspedagogen som profesjonell skjønnsutøver*. I K. Mevik (Red.) *Barnevernspedagog: En grunnbok* (185-198). Universitetsforlaget.

Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Norges barnevern*, 89(1-2), 16-30. <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2012/01-02/hvorfor-har-barnevernet-problemer-med-aa-se-og-behandle-barn> *15 sider

Dallan, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (3.utg). Gyldendal Akademisk ***kap 4 og 10. 31 sider**

Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: personorientering, samhandling, etikk* (3.utg). Gyldendal Akademisk ***Kap: 2 og 14. 54 sider**

Ellingsen, I.T., Schjelderup, L. & Omre, C. (2014). Barn og unges medvirkning i barnevernet. I R. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt: beslutningsgrunnlag og beslutninger* (s. 115-133). Universitetsforlaget

Enoksen, M. (2020) Helsefremming og forebygging i barnevernsinstitusjon. I Ø, Stokvold (Red.), *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*. (s.225-239). Fagbokforlaget

Gundersen, K. & Moynahan, L. (1994). Feilkilder i kommunikasjonsprosessen. Haugtussa Forlag. ***Kap 1 og 6. 12 sider**

Halvorsen, K., Stjernø, S. & Øverbye, E. (2016). *innføring i helse og sosialpolitikk* (6.utg.) Universitetsforlaget.

Halvorsen, T. (2018). Glimt fra tilknytningsteoriens historie. *Norges barnevern*, 95(1), 50-69. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2018/01/glimt_fra_tilknytningsteoriens_historie ***20 sider**

Hanssen, H. (2015). Faglig skjønn ved utforming av vilkår for sosial stønad: handlingsrom, resonneringsprosess og brukermidvirkning. I H. Hanssen (Red.). *Faglig skjønn og brukermidvirkning i helse- og velferdstjenestene* (2.utg., s.151-180) Fagbokforlaget.

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2.utg). Høyskoleforlaget. ***Kap 3 og 4. 55 sider**

Jensen, G. (2016). *Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet*, 93(3-4), 304-320. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2016/03-04/brukermedvirkning_og_maktutoevelse_ungdom_som_medspiller_o *17 sider

Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal Akademisk ***Kap 2, 23 sider**

Kvello, Ø. (2012). Tidlig barneverninnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning. *Norges barnevern*, 89(3), 116-134. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2012/03/tidlig_barneverninnsats_med_utgangspunkt_i_tilknytningsfors *19 sider

Landmark, B. (2020). Grunnleggende rettigheter. I Ø. Stokvold (Red.), *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver* (s. 29-52). Fagbokforlaget.

Larsgaard, K. A., Krane, V. & Damsgaard, H. L. (2020). *Brikke eller aktør og samskaper? – ungdommer i barnevernet og deres fortellinger om å være deltaker i et samskappingsprosjekt*, 97(1), 4-21. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2020/01/brikke_eller_aktør_og_samskaper * 18 sider

Paulsen, V. (2016). *Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet*, 9(1), 4-15. <https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/ungdommers-erfaringer-med-medvirkning-i-barnevernet-6.19.429529.0b40168b53> * 12 sider

Paulsen, V., Aune, J. A., Melting, J. K., Stormyr, O. & Berg, B. (2017). *Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet*, 94(2), 84-95. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2017/02/relasjonen_som_plattform_i_moete_med_ungdom_i_barnevernet * 12 sider

Rienecker, L. & Jørgensen, P., S. (2006). *Den gode oppgaven – håndbok i oppgaveskriving på universitetet og høyskole*. Fagbokforlaget ***381 sider**.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: Guilford Press. ***Kap 1-4, 6-13**
385 sider

Røkenes, O, H. & Hanssen, P-H. (2012). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3.utg). Fagbokforlaget.

Thidemann, I-J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleiestudenter: den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving* (2.utg). Universitetsforlaget *** kap 9-12. 60**
sider

Utdanningsforskning (2016, 15.april). *Hva er en fagfelleurdert artikkel?* Hentet 23.mars 2021 fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/artikler-om-utdanningsforskning/hva-er-fagfelleurdert-artikkel/>

Selvvalgt pensum: 1114 sider*